

„Műemléktemplomaink károsodásainak nagy részét az elmulasztott vagy szakszerűtlenül elvégzett karbantartási munkálatok számláira írhatjuk”

Miklós Zoltán beszélgetése Mihály Ferenc restaurátor-művésszel

Az erdélyi műemléktemplomokat kutató vagy pusztán ezek iránt érdeklődő személyek egyre gyakrabban találkoznak Mihály Ferenc restaurátor-művész nevével. Lángi József restaurátorral közösen megjelentetett *Erdélyi falképek és festett faberendezések* címet viselő, háromkötetes kiadványuk summázza a műemléktemplomokban fellelhető állapotokat, részletezve az ezekben található kultikus tárgyi emlékek művelődéstörténeti értékét és állapotát.

– *Melyik intézmény kezdeményezte az erdélyi templomok állapotfelmérését, és kik dolgoztak ebben a projektben?*

– A kolozsvári székhelyű Transylvania Trust Alapítvány kezdeményezte az erdélyi falképek és festett faberendezések számbavételét, állapotfelmérését. A társintézmény a hajdani budapesti Állami Műemlékhelyreállítási és Restaurálási Központ volt, melynek tevékenységi körében helyet kapott a határon túli épített örökség ütemezett felmérése is. A számbavétel Felvidékre, Kárpátaljára, Horvátországra és Erdélyre terjedt ki. Felvidéken 30, Kárpátalján 40, Horvátországban 10, míg Erdélyben 350 objektumon végezhattünk adatrögzítést.

– *Visszatekintve a felmérés eredményére, összegezve mi mondható el az erdélyi műemléktemplomok állapotáról?*

– A vallás és nemzetiségek szempontjából sokszínű Erdélyben a fennmaradt emlékművek igen gazdag. Talán a legnagyobb gondot az elnéptelenedés, pontosabban a magára hagyott, funkciójukat veszített templomok jelentik. A gazdátlan kastélyok, kúriák és udvarházak államosítást követő lassú

pusztulása az utóbbi húsz évben felgyorsult. Ehhez sok esetben párosul a jó szándék vezérelte tudatlanság vagy mulasztás, nem is beszélve az anyagi források hiányáról.

– *Melyek azok a térségek, ahol esetleg visszafordíthatatlanok már a károsodások?*

– A nagy gondok azon térségekben vannak, ahol megfogyatkozott a magyarok száma, a templomok gazdátlanok, funkció nélkül omladoznak. Talán a legsomorúbb Fehér és Hunyad megye helyzete, de ezen az úton halad a Mezőség, illetve az egyre inkább elöregedő Kalotaszeg. Egy gondolat erejéig – figyelmeztető jelként – felhívnom a figyelmet a valamikor szászok lakta települések templomaira, épített örökségére.

– *Elmondható valamelyik felekezetről, hogy jobban vagy kevésbé hatékonyan ápolta javait? Vagy alapvetően az egyházközösségek elsorvadása jelentheti a legnagyobb veszélyt a templomra és a benne fellelhető tárgyi emlékekre?*

– Az épített örökség fenntartása, megőrzése nem felekezettfüggő. A fentiekben felsorolt okok mellé megjegyzném, hogy egyetlen magyar vonatkozású felekezet papjainak képzése során sem fektetnek kellő hangsúlyt templomaink kultúrtörténeti értékeinek megismertetésére, azok szakszerű karbantartására, esetenként felújítására körüli teendők bemutatására.

– *Közismert, hogy a szász faluközösségek gyakorlatilag megszűntek létezni, ezért a tulajdonukat képező erődtemplomok sorsa is megkérdőjelezett. Mik a tapasztalatok ezen a téren, mi*

lesz ezeknek a templomoknak az utóéletük?

– Nem tudom. Csupán annyit jegyeznek meg az eddig látottak alapján, hogy a jelentősebb templomok, elsősorban a városi templomok – ha csak részben is az eredeti funkciónak megfelelően, de – fenntartásra kerülnek. A nagy veszteséget a falusi szász templomok, erődtemplomok szenvedik, mert nem is gondoljuk, hogy sok esetben milyen jelentős értékek pusztulnak ott el. Még a számbavételük is hiányos, azt sem fogjuk megtudni, hogy mi pusztult el. Természetesen, mielőtt teljesen fekete képet festenek a helyzetről, azt is el kell mondani, hogy van néhány pozitív példa, jó kezdeményezés.

– *Az erőforrások hiánya mellett mi lehet a legnagyobb ellensége egy műemléktemplomnak?*

– Az erőforrásokról szólva azt is be kell valljuk, hogy Erdélyben sok esetben a pénz, illetve a sok pénz is baj. Kissé filozofikus, de a szegénységnek, a nincstelenségnek esetenként konzerváló hatása van, főként mifelénk. A jelenség nem új keletű. Székelyföldi kis katolikus templomaink többnyire azért őrzik kis méretüket, falképeiket, mert nem volt pénz a nagyobbításra. Meglévő középkori és XVII. századi oltáraink és oltártöredékeink is hasonlóan azért maradhattak fenn, mert mifelénk nem volt egy gazdag barokk korszak, mely új, fényes, aranyban és márványban pompázó templombelsőket eredményezett volna. Az erdélyi, főként protestáns templombelsőkre jellemző kazettás mennyezetek, melyek sajátosságai templomépítészetünknek, szerény anyagi ráfordításból készültek.

De a kérdésre válaszolva, műemléktemplomaink károsodásainak nagy részét az elmulasztott vagy szakszerűtlenül elvégzett karbantartási munkálatok számláira írhatjuk.

– *Esetleg egy tájékozatlan lelkesére is, nem? Mennyire tájékozottak a szolgálatot végző lelkesek a szak-*

Mihály Ferenc

Született Marosvásárhelyen, 1968. március 22-én.

A brassói Faipari Egyetem befejezését követően a budapesti Képzőművészeti Egyetem restaurátori szakán szerzett farestaurátor-művész képesítést. Korábban a magyarországi Országos Műemlékvédelmi Hivatal megbízásából is végzett restaurálást, néhány éve azonban az erdélyi templomok fából készült berendezéseinek felmérésére, kutatására és restaurálására összpontosít.

szerű restaurálás, felújítás szükségeségéről?

– Mint már korábban is említettem, a teológiaiakon nem tanítják a legszükségesebb ismereteket sem a műemlékvédelemre, sem a műtárgygondozásra vonatkozóan. Ehhez sok esetben társul egy presbitérium vagy egyháztanács, amely a XX. század második felének a szellemében tanult, gyakorlatozott, így csak a betonra, cementes vakolatra vagy falburkolatra voksol.

– Székelyföldön, ahol viszonylag életerős vallási közösségek vannak, mennyire jobb a helyzet – a műemlékvédelem terén –, mint például a szórványban?

– Számolnunk kell a Székelyföldön is egy átrendeződéssel vagy számbeli fogyással. Elég, ha összehasonlítjuk a születés és elhalálozás arányát kis falvaink esetében. Ettől eltekintve, az a tapasztalatom, hogy a műemlékvédelem sorsa nem jobb Székelyföldön, mint a szórványban. Bőven sorolhatunk jó vagy rossz példákat csupán néhány lelkes vagy néhány ezer lelket számláló gyülekezet, egyházközség templomaiból egyaránt.

– Udvarhelyszékről tudnánk pozitív példákkal szolgálni?

– A méltatást mellőzve, csupán azokat a helyszíneket tudom megemlíteni, ahol állagmegóvási, helyreállítási munkákat végezhattünk. Református templomban Rugonfalván, Nagygalambfalván, Égében, Siménfalván és Székelydályán dolgoztunk vagy dolgozunk. Az unitárius templomok közül Homoródkarácsonyfalvát és Homoródszentpétert említhetem. Katolikus templomban Homoródkarácsonyfalván végzünk nagyobb munkálatot.

– Sokak számára ismert a székelydályai templom felújítása körüli huzavona. Mivel az 1630-as dályai mennyezettáblák restaurálását már elvégezték, esetleg mikorra várható ezek vizsgálata?

– Pontosítanám, hogy a templom helyreállítása folyamatban van. Az 1991–2004 közötti időszakról nem szeretnék beszélni, mivel nem voltunk érintettek a munkálatokban. Az elmúlt öt évben a falképek szakszerű helyreállítása szépen haladt. Mi a ka-

zettás mennyezet restaurálásán dolgozunk, melynek eddig a fele készült el, és amely hamarosan fölkerül eredeti helyére.

– Egy másik folyamatban levő munka a székelyudvarhelyi ferences templom oltáráról származó Szűz Mária szobor. Mikor gyönyörködhetnek a hívek az átfestett kegyszobor újonnan feltárt eredeti szépségében?

– Valójában egy nagyobb lélegzetű munka a ferences templom faberendezésének állagmegóvása, restaurálása. Eddig a kevésbé látványos, de igen csak fontos állagmegóvási munkálatokat végeztük el a mellékoltárokon. Folyamatban van a főoltár restaurálása, amely látványban ígéretesnek látszik. A központi Mária szobor két-rétegű, szerényebb minőségű átfestését eltávolítva, láthatóvá vált az eredeti, XVIII. század végi festés, aranyozás, ezüstözés, amely nagymértékben fennmaradt az átfestések alatt. A kiemelkedő kvalitással faragott és festett faszobor heteken belül látható lesz a templomban, majd ezt követik a Szent Királyok faszobrai.

– A folyamatosan felmért objektumokról összeállított részletes dossziék a „szakmának” készülnek, viszont az említett kötetek révén az érdeklődő nagyközönség számára is elérhetőek a felmérések részeredményei. Lesz-e folytatása a sorozatnak?

– Sajnos Magyarországon a szóban forgó felmérésnek otthont adó intézményt átalakították, feloszlatták, anélkül, hogy szó esett volna az eredmények számbavételéről vagy a folytatásról. Reméljük, ha majd változnak a szemléletek, újra terítékre kerül a határon túli épített örökség megismerésének, számbavételének az igénye. Ami a hazai viszonyokat illeti, itt sem körvonalazódott semmilyen szakintézmény vagy szervezet részéről komolyabb igény a rohamosan pusztuló épített örökség számbavételére.

